

HUMAN
RIGHTS
WATCH

น้ำเป็นพิษ ระบบยุติธรรมแปดเปื้อน

ประเทศไทยไม่เร่งขจัดสารพิษที่ห่วยคลี

ห้วยคลิตี้ เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำจังหวัดได้แนะนำให้ชาวบ้านหยุดบริโภค น้ำ ปลาและสัตว์น้ำจากลำห้วย ทว่าคำแนะนำนั้นเป็นไปได้ยากที่ชาวบ้านจะปฏิบัติตาม เพราะพวกเขาไม่มีแหล่งน้ำหรือสามารถหาอาหารจากที่อื่นได้ จังหวัดกาญจนบุรี ประเทศไทย 8 ธันวาคม 2557

© 2014 Paula Bronstein/Getty Images for Human Rights Watch

มรดกสารพิษ

หมู่บ้านแห่งนี้

เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2556 ศาลปกครองสูงสุดแห่งประเทศไทยได้พิพากษาคดีที่สำคัญยิ่งคดีหนึ่ง โดยมีผู้ฟ้องคดีจำนวน 22 คนเดินทางมารับฟังคำพิพากษาที่กรุงเทพมหานครหมู่บ้านเล็กๆ ในป่าใหญ่ ใกล้ชายแดนไทยที่ติดต่อกับพม่า ชาวบ้านกลุ่มนี้มาพร้อมกับความหวังว่าจะได้รับฟังคำตัดสิน ที่ จะช่วยบรรเทาปัญหาด้วยทางออก ซึ่งพยายามแสวงหากันมานานแล้ว

หมู่บ้านของพวกเขาอยู่ที่ด้านปลายลำห้วยคลิตี้ ที่ไหลลงสู่เขื่อนใหญ่ในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งมีชื่อเสียงด้วยทิวทัศน์ของวนอุทยานแห่งชาติและน้ำตกที่สวยงาม ที่ด้านใต้ของลำห้วยคลิตี้นี้เป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชาวกะเหรี่ยงราว 400 คน ส่วนใหญ่เป็นชาวนาชาวไร่ที่เลี้ยงชีพด้วยการทำนาข้าว ไร่ มันสำปะหลัง และพืชผักต่างๆ

ห้วยคลิตี้ไหลคลเลี้ยวมาตามเทือกเขาในป่า ผ่านหมู่บ้านของพวกเขาสู่เขื่อนใหญ่ ห่างจากหมู่บ้านนี้ไปทางเหนือของห้วยคลิตี้ประมาณสิบเอ็ดกิโลเมตร มีหมู่บ้านอีกแห่งหนึ่งซึ่งเคยเป็นที่ตั้งโรงงานผลิตสารตะกั่วของภาคเอกชน โรงงานแห่งนี้เริ่มเปิดกิจการในช่วงกลางทศวรรษ 1960 และถูกสั่งให้ปิดกิจการเมื่อปี 2541 แต่มรดกสารพิษที่โรงงานแห่งนี้ทิ้งไว้ ยังคงทำให้ชาวบ้านเดือดร้อนกระทั่งทุกวันนี้

ผู้ร้องทุกข์หลายรายต้องทนทุกข์กับการเจ็บป่วยเรื้อรังที่เกิดจากสารพิษของตะกั่ว เช่น อาการปวดในช่องท้อง ร่างกายอ่อนแรง ปวดศีรษะ และอารมณ์แปรปรวน ลูกหลานบางรายของชาวบ้านเกิดภาวะด้อยพัฒนาทางสติปัญญาขั้นร้ายแรง ชาวบ้านในชุมชนคลิตี้ล่างได้รับสารตะกั่วจากนั้นและอาหารที่เป็นพิษ และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชนของไทย ได้แนะนำให้ชาวบ้านเลิกบริโภค น้ำ ปลา และสัตว์น้ำจากลำห้วยนี้

คำพิพากษาเป็นคุณต่อชาวบ้าน เนื่องด้วยผู้พิพากษาคัดสินว่า กรมควบคุมมลพิษของประเทศไทย ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเรื่องมลภาวะ ละเลยในการปฏิบัติตามหน้าที่ เพราะดำเนินการกำจัดสารพิษในลำห้วยล่าช้าเกินเหตุ อีกทั้งยังไม่มีกำหนดแผนเร่งด่วนใดๆ หลังจากที่ได้พบว่ามิมลภาวะ เมื่อปี 2541 การเริ่มดำเนินการในเรื่องนี้เป็นไปอย่างล่าช้า โดยแถลงว่าจำเป็นต้องปล่อยให้มีการ “ฟื้นตัวโดยธรรมชาติ” ในกรณีเช่นนี้ ซึ่งการรอคอยให้ห้วยคลิตี้ขจัดสารพิษด้วยกระบวนการตามธรรมชาติ จะเป็นผลให้ชาวบ้านต้องเผชิญอันตรายจากสารตะกั่วที่ปนเปื้อนอยู่ในน้ำอีกยาวนานในอนาคต

ศาลจึงมีคำพิพากษาให้กรมควบคุมมลพิษจ่ายค่าชดเชยรวมทั้งสิ้นเกือบสี่ล้านบาท ให้กับผู้ฟ้องคดีรวม 22 ราย ทว่าในคดีนี้ผู้พิพากษายังได้ปฏิบัติในสิ่งซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อน ซึ่งนับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ที่ศาลออกคำสั่งให้รัฐบาลไทยทำความสะอาดแหล่งสารพิษ

ศาลมิได้กำหนดว่ากรมควบคุมมลพิษต้องทำความสะอาดด้วยวิธีใด แต่ได้กำหนดไว้โดยเด็ดขาดว่าทางกรมฯ จะต้องทำงานโดยครอบคลุมทุกด้าน กล่าวคือต้องมีการทดสอบผลจากดิน น้ำ พืชผัก และสัตว์น้ำ ทั้งที่อยู่ในลำห้วยและบริเวณโดยรอบ เพื่อดูว่ามีปริมาณสารพิษต่ำกว่าระดับมาตรฐานที่กำหนดไว้ จากการตรวจสอบทั้งสิ้นครั้งในระยะเวลาหนึ่งปี

บรรดาโจทก์จากห้วยคลิตี้ล่างมิใช่เป็นเพียงคนกลุ่มเดียวที่ได้รับผลกระทบจาก
โรงงานร้างที่เคยเป็นแหล่งผลิตสารตะกั่ว แต่ยังมีชาวบ้านกลุ่มอื่นในหมู่บ้านนั้นที่
ยังยื่นฟ้องคดีแพ่งต่อบริษัทผู้เปิดโรงงาน (และเหมืองแร่ตะกั่วที่อยู่ใกล้กัน) บริษัท
นั้นคือบริษัทตะกั่วคอนเซนเทรท (ประเทศไทย) จำกัด คดีนี้ยื่นฟ้องโดยโจทก์ร่วม
กัน 8 คน เมื่อปี 2546 และต่อมามีโจทก์เพิ่มขึ้นอีกจนรวมกันทั้งหมด 151 คน
ในปี 2553 ศาลประจำจังหวัดกาญจนบุรีมีคำตัดสินที่เป็นคุณต่อชาวบ้านเช่นกัน ถึง
แม้ว่าฝ่ายจำเลยจะยื่นอุทธรณ์ต่อศาลฎีกา ขณะนี้คดีดังกล่าวยังอยู่ระหว่างการรื้อคำ
ตัดสินชี้ขาด

ในขณะที่ชาวบ้านในเขตห้วยคลิตี้ล่าง กำลังรอคอยการทำงานที่ล่าช้าอย่างยิ่ง
ของระบบยุติธรรมในประเทศไทยด้วยความอดทนนั้น ผู้ที่อยู่อาศัยในเขตห้วยคลิตี้
บนก็กำลังเฝ้ารอผลคดีที่จะเกิดจากการทำความสะอาดพิษอยู่เช่นกัน ชาวบ้าน
บางคนในเขตนี้อาศัยอยู่ข้างโรงงานผลิตสารตะกั่ว หรือไม่ก็อยู่ติดกับบ่อกำจัด
ของเสียจากการทำเหมืองแร่

แต่นับจากศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษาดังกล่าว เมื่อเดือนมกราคม 2556 แล้ว
กรมควบคุมมลพิษก็ยังคงปฏิบัติตามคำสั่งศาลด้วยความล่าช้า และมีข้อจำกัดในการ
เยียวยาสถานการณ์ต่อมาในเดือนมีนาคม 2556 ทางกรมฯ ได้ว่าจ้างให้บริษัทมานำ
ดินที่ปนเปื้อนสารตะกั่วรอบบริเวณโรงงานที่ห้วยคลิตี้บนออกไป พร้อมกันนั้น
อธิบดีกรมควบคุมมลพิษได้กล่าวต่อสื่อในประเทศไทยว่า จะจัดทำแผนฟื้นฟูให้
เสร็จสมบูรณ์ภายในสิ้นปี 2556

แต่เมื่อถึงสิ้นปี 2556 ปรากฏว่าทางกรมฯ ยังไม่มีแผนดังกล่าวแต่อย่างใด อันที่จริง
ตามกำหนดการของกรมฯ ที่จัดทำขึ้นมาหลังจากคำพิพากษาดังกล่าวไม่นานนั้น
การศึกษากระบวนการฟื้นฟูควรจะเสร็จสมบูรณ์ภายในเดือนมีนาคม 2557 โดย
ต้องเริ่มลงมือทำความสะอาดตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2557 แต่แม้เวลาจะล่วงเลย
เกินเส้นตายที่กำหนดไว้ในเดือนพฤษภาคมมานานกว่าหกเดือนแล้ว ก็ยังไม่มีการ
ลงมือปฏิบัติการฟื้นฟูแต่อย่างใด ด้วยเหตุที่กรมควบคุมมลพิษยังกำลังศึกษาอยู่ว่า
จะทำความสะอาดลำห้วยด้วยวิธีใด

ในขณะที่ยังไม่มีการลงมือทำการฟื้นฟูนี้ จากการทดสอบสภาพแวดล้อมพบว่า
ระดับสารตะกั่วในดินตามฝั่งลำห้วยยังคงมีระดับสูงเกินมาตรฐาน รวมทั้งในน้ำ
และตะกอนก้นลำห้วย ตลอดจนในสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง ปู ปลา รวมทั้งในพืชผักที่ปลูก
อยู่ในบริเวณสองฝั่งลำห้วย ระหว่างปี 2556 (ตามข้อมูลที่จัดพิมพ์เมื่อปีที่แล้ว)

การได้รับสารพิษ

ผู้ที่อยู่อาศัยในบริเวณห้วยคลิตี้ล่าง อาจสัมผัสกับสารตะกั่วในชีวิตประจำวันทุกวัน เช่น จากการดื่มน้ำ หรือกินปลาตลอดจนสัตว์น้ำอื่นๆ จากห้วยคลิตี้ รวมทั้งการกินอาหารที่ปลูกอยู่ในแปลงผักที่มีสารตะกั่วปนเปื้อน หรือทำอาหารด้วยน้ำที่มีสารตะกั่วปนเปื้อน แม้กระทั่งด้วยการสัมผัสกับดินที่มีมลพิษรอบบ้านเรือน หรือการหายใจเอาอากาศที่มีฝุ่นตะกั่วปนเปื้อนอยู่ด้วยซ้ำสู่อ่างาย

ตะกั่วเป็นโลหะที่มีพิษซึ่งเป็นอันตรายร้ายแรงต่อร่างกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการพัฒนาระบบประสาทของเด็ก คือระบบโลหิตวิทยา (hematology) และระบบหลอดเลือดหัวใจ (cardiovascular) รวมทั้งไต ทำให้เกิดอาการทางประสาทและร่างกายคือ วิตกกังวล นอนไม่หลับ โลหิตจาง สูญเสียความทรงจำ พฤติกรรมแปรปรวนฉับพลัน สมาธิสั้น ปวดศีรษะ ปวดในช่องท้อง อ่อนเพลีย ซึมเศร้า ได้ยินเสียงไม่ชัด พุดจาติดขัด (hearing impediments) กล้ามเนื้อกระตุก เกิดความสับสน กล้ามเนื้อหดเกร็งอย่างรุนแรง (convulsion) และความดันโลหิตสูง ด้วยเหตุที่สารพิษจากตะกั่วก่อให้เกิดอาการเจ็บป่วยและผิดปกติทางกายหลากหลาย-
ดังกล่าวนี้เอง จึงอาจทำให้สังเกตเห็นได้ยาก หรือก่อความสับสนว่าเป็นอาการที่เกิดจากโรคอื่น

เจ้าหน้าที่สาธารณสุขลงความเห็นว่าการได้รับสารตะกั่วไม่ว่าจะในระดับใดถือว่าเป็นอันตรายทั้งสิ้น ตามพื้องการอนามัยโลก (World Health Organization) กล่าวว่า

	
การสัมผัสสารตะกั่วในระดับต่ำที่ไม่ปรากฏอาการชัดเจน ซึ่งเคยพิจารณาว่ายังปลอดภัยนั้น ปัจจุบันเป็นที่รู้กันแล้วว่า สารตะกั่วก่อให้เกิดอันตรายต่อระบบร่างกายได้มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่สารตะกั่วมีผลต่อการพัฒนาระบบประสาทของเด็กนั้น จะทำให้เด็กมีระดับเชาวน์ปัญญา (Intelligence quotient หรือ IQ) ลดลง มีพฤติกรรมแปรปรวน เช่น สมาธิสั้นและมีพฤติกรรมต่อต้านสังคมมากขึ้น รวมทั้งอาจไปในการเรียนน้อยลง การสัมผัสสารตะกั่วยังทำให้เกิดภาวะโลหิตจาง ความดันโลหิตสูง ไตพิการ ภูมิคุ้มกันเป็นพิษ (Immunotoxicity) และอวัยวะเรื้อยพันธุ์เป็นพิษ ผลกระทบที่เกิดต่อระบบประสาทจากสารตะกั่วเป็นพิษนั้น เชื่อกันว่าไม่อาจรักษาให้หายได้	

	
สตรีมีครรภ์กับเด็กเล็กคือผู้ที่มีความเสี่ยงต่ออันตรายจากพิษของสารตะกั่วเป็นพิเศษ โดยเป็นผลให้มีการคลอดก่อนกำหนด น้ำหนักน้อยเมื่อแรกเกิด หรือทำลายการพัฒนาสมองของทารกในครรภ์ ทั้งนี้ ยังไม่มีการบ่งชี้ระดับสารตะกั่วในเลือดที่ไม่เป็นอันตรายต่อเด็ก	

ในสหรัฐศูนย์ควบคุมและป้องกันโรค (CDC) ได้ลด “ระดับความปลอดภัย” ของสารตะกั่วในเลือดของเด็ก จาก 25 ไมโครกรัม เป็น 10ไมโครกรัม เมื่อปี 2543 ต่อมาในปี 2555 CDC ให้ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่อนามัยใหม่ว่า ควรดำเนินการดูแลรักษาเด็กที่พบว่ามีสารตะกั่วเทียบเท่าหรือมากกว่า 5 ไมโครกรัม ต่อโลหิตหนึ่งเดซิลิตร

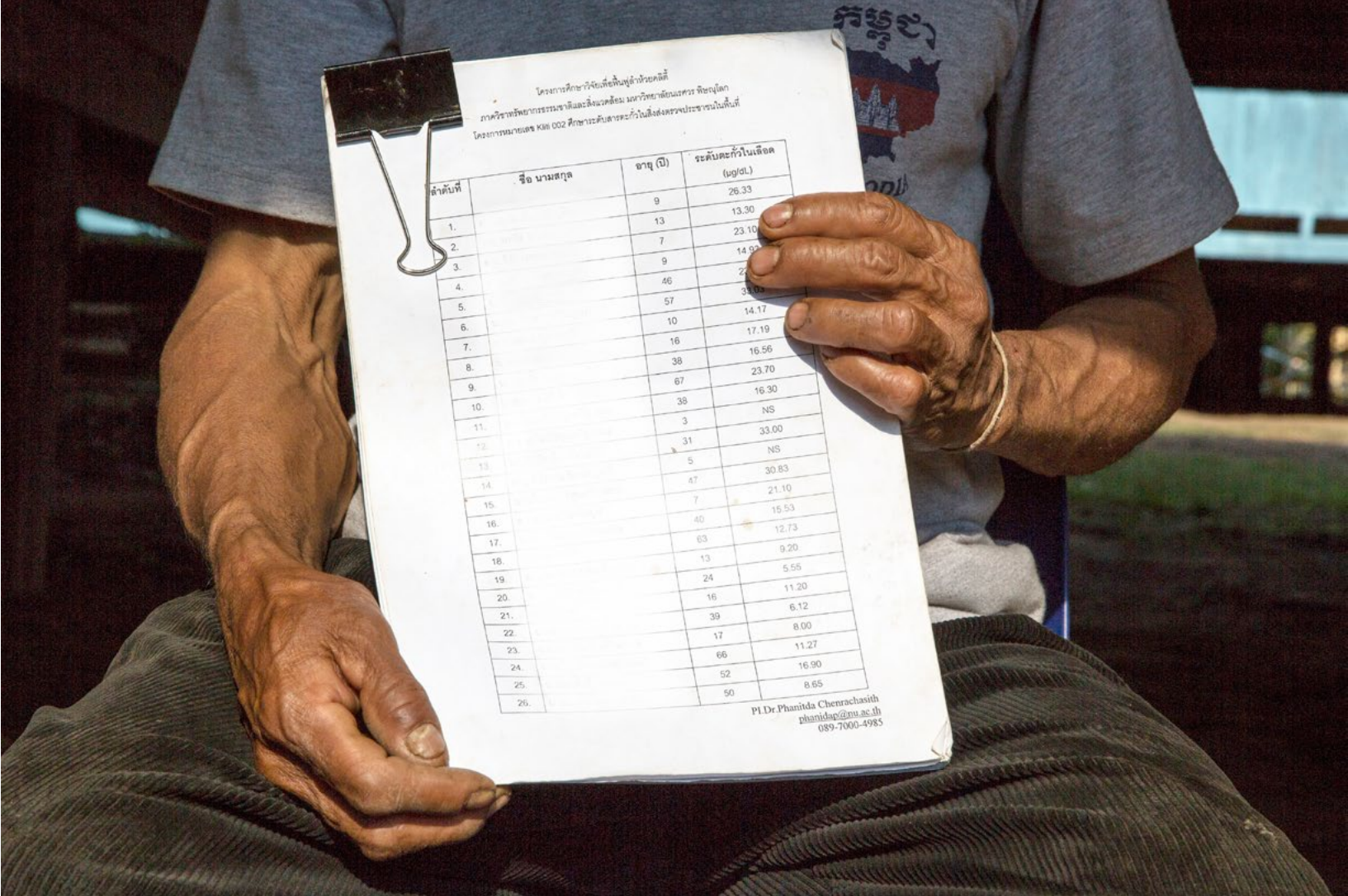
จากการตรวจเลือดตั้งแต่ปี 2541 ถึงปี 2551 ได้พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่รอบบริเวณห้วยคลิตี้มีระดับสารตะกั่วในเลือดเพิ่มขึ้น แม้ว่าผลดังกล่าวจะแตกต่างกันตามเวลาในการตรวจเลือดว่าทำเมื่อไร แต่จากการศึกษาได้พบว่าผู้เข้ารับการตรวจมีสารตะกั่วในเลือดตั้งแต่ 10ไมโครกรัม ถึง 50 ไมโครกรัม โดยมีอัตราเฉลี่ยประมาณ 20 ถึง 30ไมโครกรัมต่อเดซิลิตร ในปี 2545-2546 กระทรวงสาธารณสุขรายงานว่า มีเด็ก 235 คน มีสารตะกั่วในเลือดมากกว่า 25 ไมโครกรัมต่อเดซิลิตร (จากจำนวนเด็กที่เข้ารับการตรวจ 1558 คน) ในขณะที่ผู้ใหญ่้นพบว่ามี 83 คนที่มีสารตะกั่วในเลือดมากกว่า 40 ไมโครกรัมต่อเดซิลิตร (จากจำนวนผู้เข้ารับการตรวจ 93 คน) ผลงานวิจัยจากการสำรวจชาวบ้านในบริเวณห้วยคลิตี้บนและล่าง ซึ่งตีพิมพ์เมื่อปี 2550 แสดงให้เห็นการเปรียบเทียบกับชาวบ้านในชุมชนที่ใกล้เคียงกันว่า ผู้ที่อยู่ใกล้บริเวณห้วยคลิตี้มีอาการที่แสดงให้เห็นว่ามีการสัมผัสกับสารตะกั่ว คนกลุ่มนี้มีผลคะแนนทดสอบ IQ ที่ค่อนข้างต่ำกว่า และมีอาการป่วยบ่อยกว่า เช่น อาการเวียนศีรษะและอาเจียน ปวดในช่องท้อง ท้องผูก มีปัญหาในการใช้สมาธิ ปวดตามกล้ามเนื้อ ปวดศีรษะ นอนไม่หลับ และสูญเสียความทรงจำ

การไม่ได้รับการรักษา

รัฐบาลมิได้ให้การเอาใจใส่ดูแลต่อผู้ที่ได้รับสารตะกั่วตามสมควร ในปี 2543 มีองค์การเอกชนคือ ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชาวกะเหรี่ยง ได้เริ่มเข้าไปให้การดูแลรักษาสารตะกั่วเป็นพิษ ซึ่งต่อมากกระทรวงสาธารณสุขได้เข้าไปร่วมด้วย (อาทิ การทำโลหะบำบัด หรือ Chelation therapy) เพื่อให้การดูแลรักษาผู้ที่มีสารตะกั่วในเลือดสูงมาก ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญแนะนำว่า ควรทำโลหะบำบัดเมื่อตรวจพบว่าเด็กมีสารตะกั่วในเลือดมากกว่าหรือเท่ากับ 45 ไมโครกรัมต่อเดซิลิตร เนื่องจากการบำบัดนี้จะไม่ได้ผลสำหรับระดับที่ต่ำกว่า

เนื่องจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัดและอำเภอไม่ได้แจ้งผลต่อผู้เข้ารับการตรวจเลือดทุกราย และไม่มีการรักษาดูแลเพื่อติดตามดูอาการให้แก่ผู้ที่ได้รับการแจ้งผลแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้เองชาวบ้านบางคนจึงปฏิเสธการเข้ารับการตรวจเลือด ชาวบ้านหลายคนบอกกับฮิวแมน ไรท์ ว็อทซ์ว่า เจ้าหน้าที่สาธารณสุขยุติการเข้ามาตรวจระดับสารตะกั่วในเลือด ตั้งแต่ปี 2550-2551

สำหรับผู้ที่ได้รับการแจ้งผลการตรวจเลือดนั้น บางคนได้รับรู้ว่าสมาชิกในครอบครัวของเขายังคงปลอดภัย หากสารตะกั่วในเลือดของเด็กอยู่ในระดับต่ำกว่า 25 ไมโครกรัมต่อเดซิลิตร และในผู้ใหญ่ต่ำกว่า 40 ไมโครกรัมต่อเดซิลิตร มาตรฐานดังกล่าวปรากฏอยู่ในเอกสารที่แจ้งผลการตรวจเลือดสำหรับผู้ที่อยู่อาศัยในเขตห้วยคลิตี้ล่าง

ผลการตรวจระดับเลือดของชาวบ้านคลิตี้ล่างถูกรวบรวมโดยนักวิจัยทางวิชาการในปี 2551 ชาวบ้านหลายคนได้บอกกับฮิวแมนไรท์ว็อทซ์ว่า เจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้หยุดตรวจสอบค่าสารตะกั่วในเลือดในปี 2551 จังหวัดกาญจนบุรี ประเทศไทย 7 ธันวาคม 2557
© 2014 Paula Bronstein/Getty Images for Human Rights Watch

ยุติการสัมผัสสารตะกั่ว

ดังที่ได้กล่าวก่อนหน้านี้แล้วว่าศูนย์ควบคุมและป้องกันโรค (CDC) ในสหรัฐ
แนะนำให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเอาใจใส่ดูแลเด็ก ที่ปรากฏจากผลการตรวจเลือดว่า
มีสารตะกั่วมากกว่าหรือเทียบเท่ากับ 5 ไมโครกรัมต่อเดซิลิตร โดยเสนอแนะให้เจ้า
หน้าที่สาธารณสุขตรวจหาแหล่งที่มาของสารตะกั่วในสิ่งแวดล้อม จัดการควบคุม
หรือกำจัดแหล่งสารตะกั่ว และตรวจเลือดซ้ำอีกภายในเวลาไม่กี่สัปดาห์หรือก็เดือน
(ขึ้นอยู่กับระดับสารตะกั่วในเลือด) เพื่อให้รู้วาระดับสารตะกั่วมิได้เพิ่มขึ้นอีก

เด็กเหล่านี้ควรได้รับการตรวจสอบว่าขาดธาตุเหล็กหรืออยู่ในภาวะขาดแคลนสาร
อาหารหรือ-
ทุพโภชนาการหรือไม่ เนื่องจากการได้รับธาตุเหล็ก
แคลเซียม และวิตามินซีไม่เพียงพอสามารถลดการดูดซึมสารตะกั่วที่เข้าสู่ร่างกาย
ได้

การที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะเข้าไปกำจัดแหล่งสารตะกั่วนั้น ถือว่าเป็นเรื่องที่
ท้าทายอย่างยิ่งในกรณีของหมู่บ้านห้วยคลิตี้ล่าง เพราะแหล่งสำคัญของสารตะกั่ว
คือน้ำดื่มและอาหารโปรตีน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัดพยายมให้ชาวบ้านหยุด
บริโภคน้ำและปลาตลอดจนสัตว์น้ำอื่นๆ จากลำห้วย ทว่าเป็นเรื่องยากสำหรับชาว
บ้านหลายคนในเขตนี้ที่จะปฏิบัติตามคำแนะนำดังกล่าว เนื่องจากไม่สามารถหาน้ำ
จากแหล่งอื่นมาทดแทน หรือไปซื้อหาอาหารอย่างอื่นมาได้

ผู้ฟ้องคดีที่ได้รับเงินชดเชยตามคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด ร่วมกันบริจาค
เงินส่วนใหญ่ เพื่อเป็นทุนขยายท่อส่งน้ำประปาเข้ามายังบ้านเรือนของชาวบ้านใน
หมู่บ้าน แต่ก็ยังไม่สามารถช่วยให้ทุกครัวเรือนได้ใช้น้ำประปาโดยทั่วถึง ท่อเก่า
และข้อต่อของระบบประปาแตกอยู่เสมอ ทำให้ชาวบ้านไม่มีทางเลือกนอกจากจะ
ต้องใช้น้ำและบริโภคน้ำที่มีสารพิษจากลำห้วย ชวานาทั้งชายและหญิงต่างต้องดื่มน้ำ
จากลำห้วยเมื่อเดินทางจากหมู่บ้านไปที่ทุ่งนา

ในกรณีของห้วยคลิตี้นี้ การป้องกันมิให้สัมผัสต่อสารตะกั่วจำเป็นต้องมีการ
ทำความสะอาด โดยทั่วถึงทั้งบริเวณ ตามคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด

ลูกชายวัย 15 ปีของจันธรา มีนิ้วเพิ่มมาจากปากคิบานมือและเท้าทั้งสองข้าง จังหวัดกาญจนบุรี ประเทศไทย 7 ธันวาคม 2557
© 2014 Paula Bronstein/Getty Images for Human Rights Watch

ประวัติแห่งความล้มเหลวของการทำความสะอาด

สาเหตุที่ทำให้การทำความสะอาดขาดประสิทธิภาพและไม่ทั่วถึง เนื่องมาจากการที่กรมควบคุมมลพิษมีคำสั่งเมื่อปี 2542 ให้บริษัทผลิตสารตะกั่ว คือบริษัท ตะกั่วคอนเซนต์ (ประเทศไทย) จำกัด ทำการขุดลอกลำห้วยเป็นระยะทาง 2.5 กิโลเมตรเพื่อกำจัดสารตะกั่วที่ตกตะกอนอยู่ให้หมดสิ้นไป ต่อมาทางกรมฯ ได้พบว่า บริษัทดังกล่าวได้นำเอาตะกอนสารตะกั่วจำนวนมากไปทิ้งไว้ตามริมลำห้วย ในบ่อดินฝังกลบที่ขุดไว้โดยไม่ถูกต้อง ซึ่งเป็นเหตุให้สารพิษอาจถูกชะล้างและไหลกลับลงมาถึงลำห้วยได้

ดังนั้น ในปี 2545 ทางกรมฯ จึงได้สร้างเขื่อนกั้นลำห้วยไว้สองเขื่อน เพื่อป้องกันมิให้เกิดตะกอนของสารตะกั่วไหลลงมาถึงปลายน้ำ แต่จากการศึกษาโดยนักวิชาการปรากฏว่า เขื่อนไม่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้

ในเดือนมกราคม 2544 เจ้าหน้าที่กรมควบคุมมลพิษผู้หนึ่งได้กล่าวผ่านสื่อของไทยว่า มีการจัดทำแผนแม่บทเพื่อทำความสะอาดห้วยคลิตี้ โดยกำหนดให้มีการขุดลอกลำน้ำต่อเนื่องกันเป็นเวลาสี่ถึงห้าปี แล้วนำตะกอนตะกั่วไปฝังไว้ในหลุมฝังกลบ

อย่างไรก็ตามไม่มีการปฏิบัติตามแผนแม่บทหรือดำเนินการใดๆ แต่กลับปรากฏว่าคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่กำกับดูแลกรมควบคุมมลพิษและกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมได้ประกาศอย่างเป็นทางการในปี 2548 เรื่องนโยบาย “การฟื้นตัวโดยธรรมชาติ” ของห้วยคลิตี้ ซึ่งเป็นนโยบายที่ศาลปกครองสูงสุดให้ความเห็นว่า เป็นการละเลยให้ชาวบ้านต้องดื่มน้ำที่มีสารพิษเจือปนต่อไปอีกยาวนาน โดยไม่อาจกำหนดเวลาได้

ตามข้อผูกพันภายใต้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ รัฐบาลไทยมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดให้ทำความสะอาดห้วยคลิตี้โดยทันที ประเทศไทยเป็นภาคีของข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของเด็ก (Convention on the Rights of the Child) สนธิสัญญาทั้งสองฉบับนี้ ทำให้รัฐบาลมีพันธกรณีที่จะต้องปกป้องคุ้มครองสุขภาพของพลเมือง โดยมุ่งเน้นที่เด็กเป็นสำคัญ ตามกฎหมายระหว่างประเทศนั้น สิทธิว่าด้วยสุขภาพหมายรวมถึงสิทธิที่ต้องได้รับการเยียวยาจากการถูกละเมิดสิทธิด้วย

น้ำดื่มและการสุขาภิบาลที่ปลอดภัยคือสิทธิมนุษยชนอันเนื่องด้วยสิทธิในการมีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่พอเพียง ตามที่กล่าวไว้ใน (นอกจากสนธิสัญญาลับอื่นๆ) ข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เมื่อเดือนกรกฎาคม 2553 ประเทศไทยออกเสียงลงมติในที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ เพื่อ “(รับรอง) สิทธิว่าด้วยการมีน้ำดื่มและการสุขาภิบาลที่ปลอดภัยและสะอาด ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชนที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตด้วยความสำราญและด้วยสิทธิมนุษยชนทั้งปวง”

ปัจจุบันมีรายงานการศึกษาทางวิชาการ ว่าด้วยการทำความสะอาด แต่ไม่ว่าทางกรมฯ จะดำเนินการอย่างไร การทำความสะอาดก็ต้องทำอย่างครบถ้วนตามคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด โดยต้องมีการกำหนดแผนงานด้วยการปรึกษาหารืออย่างใกล้ชิดกับชาวบ้านในที่ท้องที่ รวมทั้งต้องมีการเจรจาต่อรองกันด้วยความเปิดเผยและโปร่งใส ทั้งนี้ ต้องมีการเข้าร่วมในวงกว้างของชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องพยายามให้สตรีและเด็กเข้ามีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือนี้ด้วย

เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้ชาวบ้านต้องเผชิญปัญหาสาเหตุด้วยการสัมผัสสารตะกั่ว แผนดังกล่าวควรคำนึงถึงการเผชิญปัญหาเรื่องแหล่งอาหารและน้ำดื่มด้วย รวมทั้งผลกระทบในด้านต่างๆ จากปัญหาดังกล่าวที่จะมีต่อสตรี เด็ก และผู้พิการ ในช่วงของการลงมือทำความสะอาดอย่างจริงจัง และกำหนดให้มีทางเลือกเพื่อช่วยลดผลกระทบในทางลบ

กรณีห้วยคลิตี้คือโอกาสดีที่กรมควบคุมมลพิษแห่งประเทศไทย จะกำหนดแผนปฏิบัติการอันเป็นต้นแบบที่สามารถลอกเลียนไปใช้กับท้องที่อื่นในประเทศได้ การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วของไทย ทำให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมที่ขยายไปทั่ว ในท้องถิ่นอื่นที่เกิดมลภาวะจากอุตสาหกรรมซึ่งคุกคามต่อสุขภาพและการดำรงชีวิตของผู้อาศัยในบริเวณนั้น กรมควบคุมมลพิษย่อมต้องเผชิญกับปัญหาที่คล้ายคลึงกัน หรือเกี่ยวข้องกันกับปัญหาที่ต้องหาทางออกให้ได้ที่ห้วยคลิตี้

ในปี 2554 กรมทรัพยากรเหมืองแร่ แห่งกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้รับมอบหมายให้กำหนดยุทธศาสตร์ในการประเมินสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจว่าจะอนุญาตให้มีการทำเหมืองแร่ตะกั่วในจังหวัดกาญจนบุรีอีกหรือไม่ ฮิวแมน ไรท์ วอตช์ เชื่อว่าการทำความสะอาดห้วยคลิตี้โดยครอบคลุมทุกด้านต้องเร่งดำเนินการ ก่อนหน้าที่ประเทศไทยจะสามารถประเมินผลเพื่อเปรียบเทียบระหว่างต้นทุนและประโยชน์ที่จะได้รับ จากการเปิดเหมืองแร่ตะกั่วอีกครั้งหนึ่งในจังหวัดกาญจนบุรี

ชาวมุชนห้วยคลิตี้ล่าง ยังคงต้องสัมผัสกับพิษสารตะกั่วต่อไป ดังที่เคยสัมผัสมาแล้วหลายทศวรรษ มีคนจำนวนไม่น้อยที่ต้องทนทุกข์ไปตลอดชีวิตจากผลร้ายที่เกิดกับสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี โดยไม่สามารถหลีกเลี่ยงพ้นจากแหล่งสารพิษที่เป็นต้นเหตุพ่อแม่หลายคนต้องกลัคลุ้มและทุกข์ร้อนที่รู้ว่าตนกำลังเลี้ยงลูกอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่คุกคามอนาคตของเด็ก ถึงเวลาแล้วที่รัฐบาลไทยจะต้องดำเนินการในเรื่องที่ละเลยจนล่าช้ามานานเช่นนี้ เพื่อปกป้องคุ้มครองสุขภาพของชุมชนในถิ่นนี้

THE INDIVIDUALS

สมชาย ขาวนาในวัย 60 กำลังเก็บเกี่ยวข้าวโพดใกล้ๆกับห้วยคลิตี้ จังหวัด
กาญจนบุรี ประเทศไทย 8 ธันวาคม 2557
© 2014 Paula Bronstein/Getty Images for Human Rights Watch

ผู้ได้รับผลกระทบ

สมชาย ขาวนาวัย 60 เป็นหนึ่งในโจทย์จำนวน 22 คน ผู้ชนะคดีที่ยื่นฟ้องรัฐบาล เขามีครอบครัวและมีลูกเจ็ดคน ลูกคนที่หกซึ่งเป็นเด็กชายวัยรุ่น เป็นผู้พิการทางปัญญา และต้องเข้าเรียนในโรงเรียนสำหรับเด็กผู้ต้องรับการศึกษาพิเศษในตัวเมืองที่อยู่ไม่ไกลนัก

ศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษาแล้ว แต่พวกเขาก็ทำอะไรได้ถ้าเขาไม่ทำตามคำสั่งศาล ก่อนคำตัดสินของศาลและหลังคำตัดสิน กรมควบคุมมลพิษมาตรวจสอบระดับสารตะกั่วในดินตะกอน เขาก็ยังมาเป็นประจำทุกเดือน แต่มาทำงานวิจัยเท่านั้น เขาควรหยุดการวิจัยและลงมือทำความสะอาดได้แล้ว

จันธิรา

จันธิราเป็นแม่ของลูกสามคน ไม่สบายบ่อยด้วยอาการปวดในช่องท้องและกล้ามเนื้อ เธอเป็นกังวลมากกับสุขภาพของลูกชายวัย 15 ปี

หมอของรัฐบาลบอกฉันว่า สารตะกั่วในตัวลูกชายยังไม่สูงเกินขีดที่เป็นอันตราย แต่ฉันไม่เข้าใจว่าคุณหมายความว่าอย่างไร แล้วก็ยังคงเป็นห่วงลูกไม่ได้ ลูกชายฉันมีนิ้วมือเกินข้างละนิ้ว และมีหัวแม่เท้าเกินทั้งสองเท้า ตั้งแต่เขาอายุราว 5 เดือนจนถึงสองขวบ เขาท้องเสียตลอดเวลา เขาเรียนหนังสือช้า ช้ากว่าเพื่อนๆ ที่อายุเท่ากัน ลูกชายฉันกินน้อย และไม่ค่อยหิว เขาวิ่งเร็วๆ ไม่ได้ เล่นกีฬาไม่ได้ เขาอ่อนแอ และแรงน้อยเสมอ

จันทิรา (ซ้าย) ในวัยกลาง 30 และลูกชายของเธอในวัย 15 ปี อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านกลีดีด่าง จังหวัดกาญจนบุรี ประเทศไทย 8 ธันวาคม 2557
© 2014 Paula Bronstein/Getty Images for Human Rights Watch

มะอ่องแสง ในวัย 50 เดินกับเพื่อนบ้านที่นำทางเขอลงมาจากบ้านในหมู่บ้านคลิตี้ล่าง จังหวัดกาญจนบุรี ประเทศไทย 7 ธันวาคม 2557
© 2014 Paula Bronstein/Getty Images for Human Rights Watch

มะอ่องแสง

มะอ่องแสง เป็นสตรีวัยต้น 50 ปี และสูญเสียการมองเห็นตอนช่วงปลายปี 2530 ต่อมาในปี 2545 แพทย์ที่กรุงเทพวินิจฉัยว่า เธอป่วยด้วยสารตะกั่วในร่างกายที่มีระดับสูง ขณะนี้เธออยู่กับมารดาและมีลูกชายวัยรุ่นสองคน

ฉันกินปลาเวลาที่เราไม่มีเงิน และมีอาหารอื่นบ้างเล็กน้อย อาจจะเดือนละสองสามครั้ง ฉันกลัว (สารตะกั่วเป็นพิษ) หรือเปล่าไม่ใช่ปัญหา แต่อยู่ที่ว่าฉันจะมีอะไรกินบ้างไหม เวลาไม่มีน้ำประปาเพราะหัวต่อท่อหัก เราก็มีแต่น้ำในห้วยสำหรับดื่มกิน เมื่อเดือนที่แล้วไม่มีน้ำประปาเลย ทุกคนที่นี่ก็ต้องมาใช้น้ำในห้วยเพื่อดื่มและใช้หุงหาอาหาร

มินห์

มินห์ อายุ 20 ปีปลายๆ มาอยู่ที่ห้วยคลิตี้ล่าง เมื่อแต่งงานกับชาวบ้านคนหนึ่ง เขามีลูกด้วยกันสองคน คนใดเป็นผู้ชายอายุ 7 ขวบ และมีลูกสาวคนเล็กอายุ 9 เดือน บ้านของมินห์อยู่ในเขตที่ยังไม่มีน้ำประปาใช้ เหมือนกับครัวเรือนอื่นๆในเขตเดียวกัน

ฉันเป็นห่วงว่าลูกๆ จะเป็นอันตรายจากน้ำในห้วย โดยเฉพาะลูกชายที่ตัวเล็กกว่าอายุมากและไม่สบายบ่อยๆ เขาผอมและตัวซีด เรียนหนังสือช้ามาก บางครั้งเขาไม่เข้าใจว่าฉันพูดว่าอะไร หรือไม่เข้าใจที่ครูพูด ฉันกังวลว่าที่มีปัญหาอย่างนี้เป็นเพราะสารตะกั่วใช่ไหม ฉันอยากให้หน่วยงานของรัฐบาลที่รับผิดชอบมาทำความสะอาดลำห้วย

เมื่อตอนที่ลูกชายฉันยังเล็กๆ เขาได้รับการตรวจเลือด ฉันถามเจ้าหน้าที่ว่าผลตรวจเป็นอย่างไร เมื่อเขากลับมาที่นี้หลังจากนั้นอีกปีหนึ่ง เขาบอกว่ายังไม่รู้ผล ชาวบ้านคนอื่นๆ ก็ยังไม่รู้ผลตรวจเหมือนกัน หลังจากที่ถูกชายฉันตรวจเลือดครั้งแรกแล้ว ฉันก็ไม่ยอมให้เขาเจาะเลือดลูกไปอีก เพราะฉันยังไม่เคยเห็นผลการตรวจครั้งแรกเลย

ลูกชายของมินห์วัย 7 ขวบกำลังแปรงฟันในลำห้วย บ้านของมินห์ เหมือนกับอีกหลายครอบครัวในหมู่บ้านคลิตี้ล่าง ที่ไม่มีระบบน้ำประปาต่อเข้าถึงในหมู่บ้าน เด็กเล็กต้องเสี่ยงกับการรับสารตะกั่วเข้าไปขณะทำความสะอาดร่างกาย
© 2014 Paula Bronstein/Getty Images for Human Rights Watch

มินห์พร้อมกับลูกชายวัย 7 ขวบและลูกสาววัย 1 ขวบ ที่หมู่บ้านคลิตี้ล่าง จังหวัดกาญจนบุรี ประเทศไทย 8 ธันวาคม 2557
© 2014 Paula Bronstein/Getty Images for Human Rights Watch

กำธร

กำธรซึ่งปลูกข้าวและข้าวโพด ต้องทนทุกข์เพราะปวดศีรษะและปวดตามข้อต่อที่
หัวไหล่และหลัง เขาเป็นหนึ่งในจำนวนผู้ฟ้องคดี 22 คนที่ชนะคดีจากการยื่นฟ้อง
กรมควบคุมมลพิษเมื่อปี 2556 เขายังไม่เคยตรวจเลือดเพื่อหาสารตะกั่วเลยตั้งแต่ปี
2551 เขามองว่าไม่เคยได้รับรายงานผลการตรวจเลือด

เมื่อปี 2548 รัฐมนตรีสิ่งแวดล้อมมาที่นี่ พร้อมกับเจ้าหน้าที่รัฐบาลอีกหลาย
คน และขอให้พวกเราถอนคำฟ้อง รัฐมนตรีบอกว่า “ปล่อยให้ธรรมชาติ
ฟื้นฟูตัวเอง” ผมถามเขาว่าการฟื้นฟูตัวเองของธรรมชาติจะใช้เวลานานเท่าไร
รัฐมนตรีหันไปหาอธิบดีกรมควบคุมมลพิษเพื่อหาคำตอบ แต่อธิบดีก็ตอบไม่
ได้ ชาวบ้านดีใจมากเมื่อศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษา แต่รัฐบาลต่อสู้กับ
เราด้วยการถ่วงเวลาในการทำงานตลอดมา เมื่อไหร่รัฐบาลจะลงมือทำงาน
เสียที

ยะเสอะ

ยะเสอะ เป็นชาวनावัยกลาง 60 ชัยมออยู่หมู่บ้านห้วยคลิตี้ล่าง เมื่ออายุราว 20 ปี หลังจากแต่งงาน
กับสาวชาวบ้าน เขาต้องทรมานกับอาการปวดศีรษะเป็นประจำ รู้สึกเหมือนจะเป็นลม และปวด
เมื่อยขา หลัง และแขนมานานกว่า 30 ปีแล้ว

หมอบอกกับผมว่า อย่าใช้น้ำในลำห้วย แต่เราทำไม่ได้ ผมต้องออกไปอยู่ตีนาค้างละสาม
อาทิตย์ทุกเดือน เมื่อถึงเวลาปลูกข้าวหรือเก็บเกี่ยว ผมมีกระพ้อมเล็กๆ อยู่ทีนั้นและต้องใช้
น้ำในห้วย ไม่ว่าจะทำอาหาร ดื่มน้ำหรือว่าซักล้าง ผมยังต้องจับปลามากินด้วย ในเวลาช่วง
อื่นของแต่ละปี ผมต้องออกไปที่ท้องนาในตอนกลางวัน และเมื่อคืนน้ำที่เอาคิไปด้วยหมด
แล้ว ผมก็ต้องดื่มน้ำจากห้วย

ผมเข้าร่วมฟ้องรัฐบาลกับศาลก็เพราะกรมควบคุมมลพิษ ต้องการให้ธรรมชาติ “ฟื้นฟูตัวเอง”
แต่ถ้าเราขอให้ธรรมชาติฟื้นฟูตัวเอง อาจต้องใช้เวลาราว 100 ปี หรือนานกว่านั้น แล้วก็ไม่
สะอาดด้วย

ชะเสอะ ในวัย 64 ปี เป็นชาวนาจากหมู่บ้านห้วยคดใต้ล่าง ต้องทนทุกข์กับการปวดหัวเป็นประจำ รู้สึกจะเป็นลม และปวดทืขา หลังและแขนมานานกว่า 30 ปี จังหวัดกาญจนบุรี ประเทศไทย 7 ธันวาคม 2557
© 2014 Paula Bronstein/Getty Images for Human Rights Watch

ผลการตรวจจากตัวอย่างเลือด

แบบฟอร์ม 1:

ใบแจ้งผลการตรวจเลือดเพื่อหาสารตะกั่ว

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาญจนบุรี

ชื่อ [redacted] อายุ.....ปี

ผลตะกั่วในเลือด22.37.....ไมโครกรัม/เดซิลิตร

ลงชื่อ.....[redacted].....ผู้รับผลการตรวจเลือด

(.....)

หมายเหตุ คำแนะนำในการปฏิบัติตน

- 1. งดบริโภคน้ำและสัตว์น้ำในลำห้วยคลิตี้
- 2. ห้ามใช้มือหยิบจับอาหารเข้าปาก (ให้ใช้ช้อน)
- 3. ให้ใส่รองเท้าเป็นประจำ
- 4. ให้กินและใช้น้ำประปาภูเขาและน้ำฝน

แบบฟอร์ม 2:

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาญจนบุรี

ขอแจ้งผลการตรวจระดับตะกั่วในเลือดของ [redacted]

ค่าระดับตะกั่วในเลือด =^{3.16}.....ไมโครกรัม/เดซิลิตร

หมายเหตุ

- เด็ก0-15ปี ค่ามาตรฐานระดับตะกั่วในเลือดน้อยกว่า 25 ไมโครกรัม/เดซิลิตร
- ผู้ใหญ่อายุ 15ปี ขึ้นไปค่ามาตรฐานระดับตะกั่วในเลือดน้อยกว่า 40 ไมโครกรัม/เดซิลิตร

ข้อเสนอแนะ

ต่อกระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ปฏิบัติตามคำตัดสินของศาลปกครองสูงสุด โดยร่วมกันจัดทำงบประมาณมาใช้ดำเนินการป้องกันในแต่ละเรื่องตามที่กำหนด เพื่อป้องกันการสัมผัสสารตะกั่ว ด้วยการทำความสะอาดห้วยคลิตี้

ต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

- ยกเลิกนโยบาย “การฟื้นฟูโดยธรรมชาติ” ของห้วยคลิตี้ และกำหนดนโยบายตามกลยุทธในการทำความสะอาดสิ่งแวดล้อมทุกด้านรอบบริเวณห้วยคลิตี้ ตามระยะเวลาที่เหมาะสม

ต่อกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ปฏิบัติตามกลยุทธในการทำความสะอาดสิ่งแวดล้อมทุกด้าน รอบบริเวณห้วยคลิตี้ตามระยะเวลาที่เหมาะสม
- จัดให้มีเวทีสาธารณะเพื่อการมีส่วนร่วมและการปรึกษาหารือกับประชาชนในเรื่องการพัฒนาเพื่อบู่มประโยชน์ในวงกว้างอย่างสม่ำเสมอ ปฏิบัติตามกลยุทธในการทำความสะอาดและการติดตามผล รวมทั้งกำหนดให้มีมาตรการพิเศษเพื่อให้กลุ่มคนที่อาจได้รับผลกระทบโดยตรงหรือไม่ได้รับความสนใจเข้ามีส่วนร่วมด้วย อาทิ สตรี เด็ก ผู้สูงวัย และคนพิการ
- เพื่อหลีกเลี่ยงการสัมผัสกับสารตะกั่วในระดับร้ายแรง กลยุทธดังกล่าวควรเตรียมแก้ปัญหาเรื่องแหล่งอาหารและน้ำดื่มในระหว่างการทำมาสะอาดห้วย รวมทั้งคำนึงถึงผลกระทบดังกล่าวที่อาจเกิดกับสตรี เด็ก ผู้สูงวัย และคนพิการ ตลอดจนเตรียมทางเลือกเพื่อช่วยลดผลกระทบทางลบดังกล่าวด้วย
- จัดทำโครงการทำความสะอาดสิ่งแวดล้อมรอบด้าน เพื่อแก้ปัญหาการก่อกมลภาวะในแหล่งอุตสาหกรรมอื่น ไม่ว่าจะเป็นโรงงานที่ทิ้งร้างไว้หรือยังทำการอยู่ ซึ่งคุกคามและเป็นภัยต่อสุขภาพมนุษย์ในภูมิภาคอื่นของประเทศไทย

ต่อกระทรวงสาธารณสุข

- ทบทวนมาตรฐานปัจจุบันว่าด้วยระดับสารตะกั่วในเลือด เพื่อบ่งชี้อันตรายของสารตะกั่ว ในระดับที่ต่ำกว่ามาตรฐานดังกล่าว
- เริ่มทำการตรวจเลือดครั้งใหม่ให้ผู้อยู่อาศัยรอบบริเวณห้วยคลิตี้ พร้อมทั้งกำหนดให้มีมาตรฐานในการควบคุมคุณภาพ และกำกับดูแล เพื่อให้มั่นใจได้ว่าผู้เข้ารับการตรวจเลือดแต่ละรายต้องได้รับการแจ้งผลในระยะเวลาที่ควรจะได้รับ และเข้าใจคำว่าผลการตรวจเป็นอย่างไร
- จัดให้มีการบริการก่อนการคลอดสำหรับสตรีมีครรภ์ และเด็กหญิงที่อยู่อาศัยในบริเวณรอบห้วยคลิตี้ รวมทั้งจัดให้มีการตรวจติดตามผลโดยสมัครใจ
- จัดให้ผู้ที่เป็นต้องได้รับการดูแลรักษาทางการแพทย์ในบริเวณและโดยรอบห้วยคลิตี้ มีโอกาสเข้าถึงบริการดังกล่าว เพื่อให้มีการดูแลสารตะกั่วเป็นพิษเป็นรายบุคคล กำหนดให้มีการตรวจติดตามผลระดับสารตะกั่วในเลือด การขาดธาตุเหล็ก พัฒนาการทางสมองและระบบประสาท รวมทั้งภาวะโภชนาการ

ต่อกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

- เมื่อการตรวจเลือดให้บุคคลที่อยู่ในเขตและโดยรอบบริเวณห้วยคลิตี้แสดงให้เห็นว่ามีระดับสารตะกั่วสูงขึ้น ต้องจัดบริการทางสังคมที่เหมาะสมให้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ผู้มีหรืออาจมี ความบกพร่องทางระบบประสาทและการรับรู้ อันเนื่องจากภาวะสารตะกั่วเป็นพิษ บริการดังกล่าวรวมทั้งการให้การศึกษา การจัดหางาน และความช่วยเหลือทางการเงิน ตามบทบัญญัติในกฎหมายว่าด้วย การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้พิการ พ.ศ. 2550

ห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี ประเทศไทย 8 ธันวาคม 2557
© 2014 Paula Bronstein/Getty Images for Human Rights Watch

ข้อมูลอ้างอิง

- กรมควบคุมพิษ เป็นหน่วยงานในกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเสนอรายงานประจำปีเรื่องคุณภาพสิ่งแวดล้อม ต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พร้อมทั้งกำกับดูแลนโยบายสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
- นยะยะอะ นกวนสุวรรณ* และผู้ฟ้องคดีจำนวน 21 คน กับกรมควบคุมพิษ ศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขคดีที่อ.597/2551 คำพิพากษา เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2555คนเขียนในให้ อีวันแมน ไวท์อิทซ์
- ดูจาก, Yossana Suphan and Supoj Kaewkas, “ผู้ประกอบการเมืองมรดกวี ได้รับคำสั่งให้จ่ายค่าชดเชยให้ชาวเขิน, เพื่อทำความสะอาดห้วยคอกลิ้ง” *เดอะมรินทร์*, 21 ตุลาคม 2553, http://www.nationmultimedia.com/2010/12/21/national/Lead-mine-operator-ordered-to-compensate-villagers-30144835.html (ใช้ข้อมูลเมื่อ 22 ตุลาคม 2557)
- ดูจาก, ทศ.พรไป๋ของกรมควบคุมพิษ, Wichian Jungnagoon, กล่าวใน Pongphon Samsamak กับ Tampoi Lerdhamsungchai, “ชาวบ้านคัดค้านโครงการให้ห้วยคอกลิ้งทำงานสะอาดโดยเร็ว,” เดอะ เนชั่น, 30 มีนาคม 2556, http://www.nationmultimedia.com/national/Klity-villagers-want-creek-cleaned-quickly-30203018.html (ใช้ข้อมูลเมื่อ 22 ตุลาคม 2557)
- กรมควบคุมพิษ “บทสรุปปฏิบัติการเพื่อแก้ปัญหาพิษสารตะกั่วที่ห้วยคอกลิ้ง ปี 2556-2559” ไม่มีวันที่ (แปลโดยอีวันแมนไวท์อิทซ์) ตามข้อมูลได้ที่ของอีวันแมนไวท์อิทซ์
- กรมควบคุมพิษ “ผลการตรวจวัดสิ่งแวดล้อมที่ห้วยคอกลิ้ง, ลำปางและแะ อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี 11-17 มีนาคม 2556” “ผลการตรวจวัดสิ่งแวดล้อมที่ห้วยคอกลิ้ง-8 มิถุนายน 2556” “ผลการตรวจวัดสิ่งแวดล้อมที่ห้วยคอกลิ้ง 9-4 กันยายน 2556” “ผลการตรวจวัดสิ่งแวดล้อมที่ห้วยคอกลิ้ง 25-30 พฤศจิกายน 2556” http://www.pcd.go.th/Download/Pollution-klity.cfm (ใช้ข้อมูลเมื่อ 22 ตุลาคม 2557).
- ในการจัดเก็บข้อมูลสำหรับเอกสารฉบับนี้ นักวิจัยอาวุโสคนหนึ่งของอีวันแมนไวท์อิทซ์เข้าไปปฏิบัติงานที่ห้วยคอกลิ้ง ระหว่างเดือนกรกฎาคม และสิงหาคม 2557 เพื่อสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านห้วยคอกลิ้งต่าง 14 คน รวมทั้งพูดคุยกับบุคคลอีก 12 คน จากกลุ่มประชาสังคม สำนักงานกฎหมาย และมหาวิทยาลัย ผู้มีความรู้และประสบการณ์เรื่องห้วยคอกลิ้งอีวันแมนไวท์อิทซ์ สัมภาษณ์บุคคลทั้งหมดแล้วด้วย โดยสัมภาษณ์ชาวไทย ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนยินยอมให้รายงานถึงข้อมูลและภาพ ซึ่งมีการเปลี่ยนชื่อ และไม่กล่าวถึงรายละเอียดของผู้ที่รับสัมภาษณ์ ตามคำขอและเพื่อความไม่ถกเถียง นำเท่านั้นยินยอมให้รายงานชื่อและให้ข้อมูลทั้งหมดตามรายงานนี้
- กรมอนามัยและนักรักษามนุษย์สำนักงานสำหรับกองทะเบียนสารพิษและโรคแห่งสหรัฐ, “รายละเอียดทางพิษวิทยาของสารตะกั่ว,” สิงหาคม 2550, http://www.atdr.cdc.gov/toxprofiles/tpr.asp?id=96&id=22 (ใช้ข้อมูลเมื่อ 23 ตุลาคม 2557), p. 21.
- กรมอนามัยและนักรักษามนุษย์สำนักงานสำหรับกองทะเบียนสารพิษและโรคแห่งสหรัฐ, “การฉีดยาในเวชศาสตร์สิ่งแวดล้อม (CSEM): ความปลอดภัยของสารตะกั่ว,” ปรับปรุง, http://www.atdr.cdc.gov/csem/csem.asp?csem=7 (ใช้ข้อมูลเมื่อ 22 ตุลาคม 2557).
- องค์กรอนามัยโลก, “สารพิษเรื้อรังว่าไนโอเท็ก,” 2010, http://www.who.int/ceh/publications/childhoodpoisoning/en/ (ใช้ข้อมูลเมื่อ 22 ตุลาคม 2557), p. 53.
- องค์กรอนามัยโลก, “ไบโอเทคความคืบหน้า: สารพิษเรื้อรังและตะกั่ว,” 2557, http://www.who.int/medicaredetree/factsheets/fs379/en/ (ใช้ข้อมูลเมื่อ 23 ตุลาคม 2557).
- กรมอนามัยและนักรักษามนุษย์สำนักงานสำหรับกองทะเบียนสารพิษและโรคแห่งสหรัฐ, “รายละเอียดทางพิษวิทยาของสารตะกั่ว,” สิงหาคม 2550, http://www.atdr.cdc.gov/toxprofiles/tpr13.pdf (ใช้ข้อมูลเมื่อ 23 ตุลาคม 2557), p. 10.
- Helen Hanks et al., “การตีความและข้อดีของการประเมินตะกั่วในเลือดน้อยกว่ 10 ไมโครกรัม/เดซิลิตรในเด็กและผลการรับสารตะกั่วในโรคไตสำเนะนำของศูนย์ควบคุมโรคและคณะกรรมการที่ปรึกษาการ ป้องกันพิษตะกั่วในโรคไต,” *Pediatrics*, 120(2007): 1285-1298 ใช้ข้อมูลเมื่อ 22 ตุลาคม 2557, doi: 10.1542/peds.2005-1770.
- คณะกรรมการที่ปรึกษาสำนักงานศึกษาเรื่องการป้องกันพิษสารพิษตะกั่วของสหรัฐ ศูนย์ควบคุมและป้องกันโรค, “การระดับต่ำของสารตะกั่วที่ได้รับเป็นอันตรายต่อเด็ก: การเรียกร้องใหม่สำหรับการป้องกันยิ่งขึ้น,” 4 มกราคม 2555, p. x, http://www.cdc.gov/ncsh/lead/acclp/finpal_document_010412.pdf (ใช้ข้อมูลเมื่อ10 ตุลาคม 2557).
- ดูตัวอย่างจากผลการวัดระดับสารตะกั่วในโลหิตของชาวเขินที่ห้วยคอกลิ้ง (ปี 2542 และ 2543) โดยกระทรวงสาธารณสุข จากสถานีนันท อีศวรินทร์ “การกำหนดมาตรการทดสอบผลกระทบของอุตสาหกรรมเหมืองแร่ : บทเรียนจากห้วยคอกลิ้งต่าง จังหวัดกาญจนบุรี” (Ph. D. diss., มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิ, 2555) หน้า 59 (จากไฟล์ของอีวันแมนไวท์อิทซ์)
- ผลการทดสอบของกระทรวงสาธารณสุข ตามบันทึกของคณะกรรมการกำกับดูแลการแก้ปัญหาสารตะกั่วบนถนนที่ห้วยคอกลิ้ง “บันทึกการประจักษ์ครั้งแรก” 20 มีนาคม (แปลโดยอีวันแมนไวท์อิทซ์) ดูจากไฟล์อีวันแมนไวท์อิทซ์
- จิตรพรพรณ อุยาภักติกุณและอื่นๆ, “การประเมินความเสี่ยงต่อสุขภาพของชาวเขินที่อาศัยอยู่ใกล้พื้นที่เหมืองตะกั่ว: กรณีศึกษาหมู่บ้านคอกลิ้ง จังหวัดกาญจนบุรี ประเทศไทย,” *เอเชียตะวันออกเฉียงใต้วารสารวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและสาธารณสุข*, 38(2007):168-77, ใช้ข้อมูลเมื่อ 23 ตุลาคม 2557, https://www.google.com/url?sa=&rect=j&q=&source=web&cd=&cad=rq&uq=&ved=0CKQfjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.researchgate.net%2Fpublication%2F6297483_Health_risk_assessment_of_villagers_who_live_near_a_lead_mining_area_a_case_study_of_Klity_village_Kanchanaburi_Province_Thailand%2Flink%2F0046352340a667413000000&ei=9F9qV17BbOwQSVs64DIDA&usq=AFQjCNFUVn3MUby5fNjmt_Tt3Fv3Q33Tag&sig2=CGxcjsjRxs-7j6TtVe_nqA&btnv=bv.7908130,d.cWc.
- ศูนย์การป้องกันและควบคุมโรคแห่งสหรัฐ, “ไบโอเทคความคืบหน้าการระดับต่ำของสารตะกั่วในเลือดของเด็ก,” 2557, www.cdc.gov/ncsh/lead/acclp/lead_level_en_child_en_bcl_sheet.pdf (ใช้ข้อมูลเมื่อ 21 ตุลาคม 2557).
- บุคคลเหล่านี้คืออีวันแมนไวท์อิทซ์ผู้ฟ้องคดีและนักรับการตรวจเลือดเพื่อหาสารตะกั่ว แต่ไม่ได้รับเงินค่าชด. อีวันแมนไวท์อิทซ์สัมภาษณ์และออกเสียง “วันนี้” “ชาบูบ๊” กับธรร ดงจำจ จะเซอร์ และนิรัน ที่ห้วยคอกลิ้งกาญจนและสิงหาคม 2557 บุคคลกลุ่มนี้คืออีวันแมนไวท์อิทซ์ผู้ไม่มีการสัมภาษณ์โดยกระทรวงสาธารณสุขและสำนักงานไวท์อิทซ์ สัมภาษณ์ผู้ฟ้อง “วันนี้” ธนชา อะเซอร์ และนิรัน ที่ห้วยคอกลิ้ง กรกฎาคมและสิงหาคม 2557 บุคคลเหล่านี้คืออีวันแมนไวท์อิทซ์ ไม่มีการตรวจเลือดชาวเขินเพื่อดูสารตะกั่วในปี 2550-2551 ผู้ให้สัมภาษณ์คือ นยะยะสะยังมันบอง “ชินดา” “วัน นิ” ธนชา และกับธรร ที่ห้วยคอกลิ้ง กรกฎาคมและสิงหาคม 2557
- อีวันแมนไวท์อิทซ์ สัมภาษณ์ ธนปองและจินจิา ที่ห้วยคอกลิ้ง กรกฎาคมและสิงหาคม 2557
- แบบฟอร์มผลการทดสอบ ไม่มีวันที่ อีวันแมนไวท์อิทซ์ ได้ดูเนือกรุกาญจน 2557
- คณะกรรมการที่ปรึกษาสำนักงานศึกษาเรื่องการป้องกันพิษสารพิษตะกั่วของสหรัฐ ศูนย์ควบคุมและป้องกันโรค, “การระดับต่ำของสารตะกั่วที่ได้รับเป็นอันตรายต่อเด็ก: การเรียกร้องใหม่สำหรับการป้องกันยิ่งขึ้น,” 4 มกราคม 2555, pp. x-xi.
- คณะกรรมการที่ปรึกษาสำนักงานศึกษาเรื่องการป้องกันพิษสารพิษตะกั่วของสหรัฐ ศูนย์ควบคุมและป้องกันโรค, “การระดับต่ำของสารตะกั่วเป็นอันตรายต่อเด็ก: การเรียกร้องใหม่สำหรับการป้องกันยิ่งขึ้น,” 4 มกราคม 2555, p. x.
- ตัวอย่างเช่น ในแบบฟอร์มแจ้งผลการทดสอบที่มอบให้กับคนมีค่าและนำให้ “ชุดการบริโภคแร่ และสัตว์น้ำจากห้วยคอกลิ้ง” สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาญจนบุรีแบบผลการทดสอบ ไม่มีวันที่ อีวันแมนไวท์อิทซ์ ได้ดู เมื่อ สิงหาคม 2557
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม “รายงานภาวะมลพิษของประเทศไทย” 2552 หน้า 7.
- ปริมา พนัชพิชญและอื่นๆ, “ การประเมินความสามารถในการตรวจสอบของเขินที่อาศัยอยู่กับการขนส่งของตะกั่วที่เป็นพิษในห้วยคอกลิ้ง ประเทศไทย,” *วารสารขึ้นแห่งธรณีวิทยา* 25(2006): 119-120, ใช้ข้อมูลเมื่อ 23 ตุลาคม 2557, doi: 10.1007/BF02839968.
- โสภณ ละติโชติพันธุ์ หอ.กองตรวจมลพิษ กรมควบคุมพิษ, กล่าวใน Anya Achakulwisut, “แม่บ้านไทย,” *หนังสือพิมพ์บ้านเมืองไทย*, 30 มกราคม 2544, http://www.bangkokpost.com/outlookwecare/300101_Outlook01.html (ใช้ข้อมูลเมื่อ 23 ตุลาคม 2557).
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม “รายงานภาวะมลพิษของประเทศไทย” 2548 หน้า 110 การฟื้นฟูโดยธรรมชาติและการบำบัดลงโดยธรรมชาติ หรือการตรวจวัดตามการบำบัดลงโดยธรรมชาตินั้น เป็นวิธีทำความสะอาดพื้นที่ปนเปื้อนมลพิษซึ่งยอมรับได้ และเป็นกระบวนการของธรรมชาติ ที่ทำให้สารพิษในดินและน้ำได้ผลความเข้มข้นลดลง ตามความที่ของสำนักงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อมแห่งสหรัฐ “การฟื้นฟูโดยธรรมชาติ” เป็นกระบวนการที่เลือกปฏิบัติ เมื่อมีการกำจัดแหล่งสารปนเปื้อน จนเหลือสารที่ปะปนอยู่ในดิน หรือน้ำได้ดังเพียงเจือจาง โดยที่ระยะเวลาในการฟื้นฟูโดยธรรมชาตินั้น ต้องเหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบวิธีทำความสะอาดที่ได้เคยใช้กัน” (US) สำนักงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อมแห่งสหรัฐ, “คู่มือประชาชนเพื่อใช้ในการตรวจทดสอบการทดสอบธรรมชาติ,” 2555, http://www.epa-en.org/techdocs/default.do?doc=SeeNatural_Attenation/casOverview (accessed 13 พฤศจิกายน 2557).
- นยะยะอะ นกวนสุวรรณ* และคนอื่นอีก 21 คน กับ กรมควบคุมพิษ ศาลปกครองสูงสุด คดีที่ Q597/2551 คำพิพากษา
- ข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (ICESCR) เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1966 G.A. Res. 2200 A (XXI), 21 U.N. GAOR Supp. (No. 16) at 49, U.N. Doc. A/6316 (1966), 993 U.N. T.S. 3, มีผลบังคับใช้วันที่ 3 มกราคม ค.ศ. 1976 เข้าร่วม โดยประเทศไทย วันที่ 5 กันยายน ค.ศ. 1999, มาตรา 12; อนุสัญญาสิทธิของศักดิ์ (CRC) เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 1989G.A. Res. 44/25, annex, 44 U.N. GAOR Supp. (No-49) at 167, U.N. Doc. A/44/49 (1989) มีผลบังคับใช้วันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1990 ให้สัตยาบันโดยประเทศไทย 27 มีนาคม ค.ศ. 1992 มาตรา 24.
- คณะกรรมการสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เป็นหน่วยงานของ UN ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการติดตามให้มีการปฏิบัติตาม ICESCR ให้ความมั่นใจในความเท่าเทียมไป ข้อ. 14: สิทธิที่จะได้รับมาตรฐานสูงสุดของสุขภาพ, UN Doc. E/C. 12/2000/4, รับรองเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2543 ข้อที่ 59 ICESCR, art. 11.
- องค์กรสหประชาชาติประชุมสมมติ, สิทธิมนุษยชนลดหนี้และสุขอนามัย, UN Doc. A/RES/64/292, 29 กรกฎาคม 2553.
- A. Wangkai, “การศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับการฟื้นฟูของห้วยคอกลิ้ง จังหวัดกาญจนบุรี,” เอกสารไม่ได้ถูกตีพิมพ์, มิถุนายน 2549, ถอดมาจากไฟล์อีวันแมนไวท์อิทซ์; T. Phenrat, “การหยุดชะงักการตรวจสารตะกั่วที่เกิดจากการขุดหลุมที่ห้วยคอกลิ้ง: ฤกษ์ของภาระประเมินพื้นฐานและข้อ จำกัด,” เอกสารไม่ได้ถูกตีพิมพ์, 17 มกราคม 2556, ถอดมาจากไฟล์อีวันแมนไวท์อิทซ์.
- เอกสารเรื่อง “การประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์” ปี 2556 ไม่ได้เสนอแนะโดยตรงให้เกิดเหมืองแร่ถักร้างใหม่ในจังหวัดกาญจนบุรี แต่เสนอแนะนโยบายทางเลือก (การสวน การอนุรักษ์ และการพัฒนา) ต่อรัฐบาลไทย โดยรวมแล้วสนับสนุนให้มีการพัฒนา โดยแสวงหาแนวคิดทั้งการปล่อยให้มีสารตะกั่วปนเปื้อนอยู่ในดิน จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและการพัฒนาประเทศไทย โดยโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับอุตสาหกรรมเบ็ดเตล็ด ดูศูนย์บริการวิชาการสุโขทัยธรรมาธิมหาวิทยาลัย เรื่อง “การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงกลยุทธ์เบื้องต้นสำหรับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ตะกั่ว, สังกะสี)” เอกสารยังไม่มีการตีพิมพ์ พ.ศ. 2556 ดูจากไฟล์อีวันแมนไวท์อิทซ์ และดู Pngapom

น้ำเป็นพิษ ระบบยุติธรรมแปดเปื้อน

ประเทศไทยไม่เร่งขจัดสารพิษที่ห่วยคลี

สงวนลิขสิทธิ์ @2014 Human Rights Watch

ตีพิมพ์ในสหรัฐอเมริกา

ISBN: 978-1-6231-32156

ฮิวแมน ไรท์ วอตช์ปกป้องสิทธิของคนทั่วโลก เราสืบสวนสอบสวนการกระทำมิชอบด้วยความรอบคอบด้วยหลักฐานที่ชัดเจน เพื่อเปิดเผยข้อเท็จจริงต่อสาธารณะและสร้างความกดดันให้ผู้ทรงอำนาจเคารพในสิทธิและตั้งมั่นในความยุติธรรม ฮิวแมน ไรท์ วอตช์เป็นองค์การสากลที่ดำรงความเป็นอิสระ มุ่งหน้าทำงานเพื่อจรรโลงศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ และเพื่อสิทธิมนุษยชนโดยถ้วนหน้า

ฮิวแมน ไรท์ วอตช์เป็นองค์การระหว่างประเทศซึ่งมีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่กว่า 40 ประเทศ และมีสำนักงานอยู่ใน อัมสเตอร์ดัม เบรุต เบอร์ลิน บัลสเซลส์ ซิดาโก เจนีวา โกมา โจฮันเนสเบิร์ก ลอนดอน ลอสแอนเจลิส มอสโก ไนโรบี นิวยอร์ก ปารีส ซานฟรานซิสโก ซิดนีย์ โตเกียว โตรอนโต ตูนิส วอชิงตัน ดีซี. และซูริก

เด็กผู้ชายวัย 7 ขวบกำลังว่ายน้ำในห้วยคลี
จังหวัดกาญจนบุรี ประเทศไทย

ผลตรวจสภาพแวดล้อมของกรมการควบคุมมลภาวะในปี 2556 (ปีที่แล้วพร้อมกับข้อมูลที่ได้รับการตีพิมพ์) พบว่ามีจำนวนค่าสารตะกั่วตามแนวตลิ่งห้วยอยู่ในปริมาณที่สูงเกินกว่าจะรับได้ รวมทั้งน้ำ ตะกอนจากห้วย ปลา กุ้ง ปู และพืชผักจากพื้นที่ต่างๆรอบห้วย

8 ธันวาคม 2557.

© 2014 Paula Bronstein/Getty Images
for Human Rights Watch

โปรดดูข้อมูลเพิ่มเติมได้จากเว็บไซต์ของเราที่ www.hrw.org